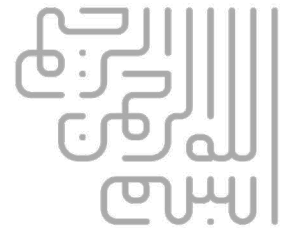

الگوی بازسازی زیرساخت‌های ورزشی آسیب‌دیده در جنگ رمضان

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۴/۲۲
Publish Date : 2026/07/13

عنوان: الگوی بازسازی زیرساخت‌های ورزشی آسیب‌دیده در جنگ رمضان
تهیه و تدوین کنندگان (Authors): محمد عباسی، محمد خدابخش، محمد حسین قربانی (عضو هیئت علمی پژوهشگاه تربیت بدنی و علوم ورزشی)
واژه‌های کلیدی: زیرساخت ورزشی، جنگ رمضان، خسارت‌ها
ناشر: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

DOI: [10.22034/mrc.report.21678](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21678)

Permanent Link:

Publisher : Islamic Parliament Research Center of Iran

عنوان: الگوی بازسازی زیرساخت های ورزشی آسیب دیده در جنگ رمضان

نوع گزارش: طرح / لایحه □، نظارتی □، راهبردی ■، پیش نویس قانونی □

نام دفتر: مطالعات فرهنگی و آموزش (گروه ورزش، گردشگری و میراث فرهنگی)

مدیر مطالعه: سعید شفیعا

ناظر علمی: موسی بیات

ناظر علمی خارج از مرکز: کیومرث هاشمی (وزیر سابق ورزش و جوانان)

اظهار نظر کنندگان: علیرضا کلانتری (مدیرکل دفتر توسعه ورزش همگانی)، حسین اوجاقی

(ریاست سازمان ورزش شهرداری)، سیدغنی نظری خانقاه (معاون حقوقی، امور مجلس و

استان ها، وزارت ورزش و جوانان)

گرافیک و صفحه آرایی: سیده فاطمه ابوطالبی

ویراستار ادبی: زهرا کریمی

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۵/۳/۱

فهرست مطالب

چکیده.....	۶
خلاصه مدیریتی.....	۷
۱. مقدمه.....	۹
۲. تصویر اولیه از خسارت‌های وارده به زیرساخت‌های ورزشی کشور.....	۹
۲-۱. الگوی پراکندگی خسارت در زیرساخت‌های ورزشی کشور.....	۱۰
۲-۲. برآورد خسارت‌های مالی وارده به اماکن ورزشی.....	۱۱
۲-۳. نوع اماکن آسیب‌دیده و آثار آن بر ارائه خدمات.....	۱۳
۳. ملاحظات بازسازی زیرساخت‌های ورزشی.....	۱۴
۳-۱. اولویت‌دهی به حجم خدمت از دست رفته به جای حجم خسارت فیزیکی.....	۱۴
۳-۲. ضرورت به‌روزرسانی و تطبیق بازسازی با آمایش سرزمینی ورزش.....	۱۵
۳-۳. توجه به ایمنی، تاب‌آوری و کارکرد دوگانه اماکن ورزشی.....	۱۵
۳-۴. اهمیت بازسازی اماکن دارای کارکرد هویتی و اجتماعی.....	۱۵
۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادهای اجرایی.....	۱۶
منابع و مآخذ.....	۱۸

فهرست جداول

جدول ۱. پراکنش استانی اماکن آسیب‌دیده و اعتبار بر آوردی بازسازی.....	۱۲
جدول ۲. طبقه‌بندی نوع اماکن ورزشی آسیب‌دیده.....	۱۳

فهرست شکل‌ها

شکل ۱. نقشه پراکندگی استانی خسارت به زیرساخت‌های ورزشی کشور بر اساس تعداد اماکن آسیب‌دیده.....	۱۰
شکل ۲. نمودار تعداد اماکن یا بخش‌های ورزشی آسیب‌دیده به تفکیک استان‌ها.....	۱۱

الگوی بازسازی زیرساخت‌های ورزشی آسیب‌دیده در جنگ رمضان

چکیده

در جنگ رمضان، بخشی از زیرساخت‌های ورزشی کشور با درجات مختلفی از آسیب مواجه شده‌اند و ضرورت بازسازی آنها به یکی از مسائل مهم حوزه ورزش تبدیل شده است. مسئله اصلی گزارش، تنها بازسازی اماکن آسیب‌دیده ورزشی نیست بلکه بازگرداندن خدمات ورزشی به جامعه، حفظ دسترسی عمومی، تداوم زنجیره ورزش قهرمانی و افزایش تاب‌آوری زیرساخت‌های ورزشی کشور است. براساس برآوردهای اولیه وزارت ورزش و جوانان، بخشی از اماکن ورزشی استان‌های کانونی جنگ دچار آسیب شده‌اند. این آسیب‌ها از نظر تعداد، شدت، ارزش مالی و نوع کارکرد، الگوی یکسانی ندارند. به همین علت، رویکرد اولویت‌بندی بازسازی نباید صرفاً بر پایه میزان ریالی خسارت در نظر گرفته شود. گزارش حاضر پیشنهاد می‌کند که بازسازی اماکن ورزشی با رویکرد «احیای خدمات» انجام شود. در این رویکرد، شاخص‌هایی مانند حجم خدمت از دست رفته، تعداد استفاده‌کنندگان، سرعت بازگشت به بهره‌برداری، نقش مکان در ورزش همگانی، جایگاه آن در زنجیره استعدادپروری و وضعیت سرانه ورزشی منطقه باید مبنای تصمیم‌گیری قرار گیرد. بازسازی همچنین باید با الزامات پدافند غیرعامل، مدیریت بحران و سند ملی آمایش سرزمینی ورزش هماهنگ شود. در موارد محدود، برخی اماکن شاخص می‌توانند واجد ابعاد نمادین و یادمانی از بناهای آسیب‌دیده نیز باشند. در نهایت، گزارش تأکید می‌کند که بازسازی پس از بحران می‌تواند فقط جبران خسارت گذشته نباشد. این فرایند می‌تواند فرصتی برای اصلاح نابرابری‌های زیرساختی، افزایش عدالت در دسترسی و تقویت زیرساخت‌های ورزشی برای مقابله بهتر با بحران‌های آینده باشد.

■ بیان / شرح مسئله

آسیب به زیرساخت‌های ورزشی کشور در پی جنگ رمضان، مسئله‌ای فراتر از تخریب فیزیکی چند مجموعه و تأسیسات ورزشی است. این رخداد بخشی از ظرفیت کشور برای ارائه خدمات ورزشی را در سطوح مختلف دچار اختلال کرده و بر دسترسی شهروندان به ورزش همگانی، فعالیت باشگاه‌ها، برنامه‌های استعدادیابی، آماده‌سازی ورزشکاران قهرمانی و برگزاری رویدادهای ورزشی اثر گذاشته است. از آنجاکه اماکن ورزشی یکی از مهم‌ترین زیرساخت‌های توسعه اجتماعی، سلامت عمومی و سرمایه انسانی محسوب می‌شوند، نحوه بازسازی و احیای آنها می‌تواند پیامدهایی فراتر از حوزه ورزش داشته باشد.

چالش اصلی آن است که در شرایط محدودیت منابع، چه معیارهایی باید مبنای اولویت‌بندی بازسازی قرار گیرد؟ چگونه می‌توان خدمات ورزشی را در کوتاه‌ترین زمان ممکن به جامعه بازگرداند؟ و بازسازی زیرساخت‌ها چگونه می‌تواند همزمان به ارتقای عدالت فضایی، افزایش تاب‌آوری و بهبود کارایی شبکه اماکن ورزشی کشور منجر شود؟ به بیان دیگر، بازسازی پس از جنگ نیازمند تعیین اولویت‌ها، تخصیص بهینه منابع و طراحی مداخله‌ای مبتنی بر منافع عمومی است.

■ نقطه‌نظرات / یافته‌های کلیدی

الف) تمایز میان خسارت فیزیکی و اختلال در خدمت

داده‌های خسارت نشان می‌دهد که تعداد اماکن آسیب‌دیده، میزان ریالی خسارت و سطح اختلال در خدمات ورزشی، الزاماً یک معنا ندارند. ممکن است یک مکان با خسارت مالی محدود، بخش مهمی از خدمت روزمره ورزش همگانی را متوقف کرده باشد. در مقابل، ممکن است یک پروژه پرهزینه، مخاطبان محدودتری داشته باشد؛ بنابراین، فهم دقیق مسئله بازسازی، نیازمند تفکیک میان «ارزش ریالی خسارت» و «حجم خدمت از دست رفته» است.

ب) دو سطح متفاوت اختلال در استان‌های مرزی و تهران

الگوی خسارت‌ها نشان می‌دهد که بخشی از استان‌های مرزی با اختلال در شبکه خدمات عمومی و ورزش همگانی روبه‌رو شده‌اند. در این مناطق، آسیب به سالن‌ها و فضاهای محلی، دسترسی روزمره مردم به ورزش را محدود کرده است. در تهران، مسئله بیشتر به آسیب مراکز راهبردی و ملی ورزش مربوط می‌شود. از این رو، خسارت در استان‌های مرزی بیشتر ماهیت دسترسی عمومی داشته، اما خسارت در تهران بیشتر با ورزش قهرمانی و کارکردهای ملی پیوند دارد.

ج) اهمیت نوع مکان آسیب‌دیده در تحلیل خسارت

ترکیب اماکن آسیب‌دیده نشان می‌دهد که همه خسارت‌ها اثر یکسانی بر نظام ورزش ندارند. آسیب به سالن‌های چندمنظوره، بیشتر بر ورزش همگانی، مشارکت عمومی و فعالیت روزمره مردم اثر می‌گذارد. آسیب به مجموعه‌های تخصصی و کمپ‌های ملی، زنجیره آماده‌سازی ورزشکاران و تیم‌های قهرمانی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. آسیب به ساختمان‌های اداری نیز می‌تواند ظرفیت مدیریتی و پشتیبانی ورزش در استان‌ها را کاهش دهد.

د) فرصت بازسازی فراتر از جبران خسارت

بازسازی اماکن ورزشی در مناطقی که پیش از جنگ نیز با کمبود سرانه، ضعف بهره‌وری یا نابرابری دسترسی روبه‌رو بوده‌اند، نباید به تکرار وضع قبلی منجر شود. بازگشت صرف به کاربری و ظرفیت گذشته، می‌تواند نابرابری‌های پیشین را بازتولید کند. از این نظر، بازسازی پس از

بحران، فقط جبران خسارت گذشته نیست، بلکه می‌تواند نقطه‌ای برای اصلاح بخشی از عدم توازن‌های زیرساختی ورزش کشور باشد.

ه) ضرورت توجه همزمان به خدمت، عدالت و تاب‌آوری

تحلیل خسارت‌ها نشان می‌دهد که بازسازی زیرساخت‌های ورزشی باید سه ملاحظه را همزمان در نظر بگیرد. ملاحظه نخست، بازگشت سریع خدمت ورزشی به جامعه، ملاحظه دوم، جلوگیری از تشدید نابرابری سرانه‌ای و منطقه‌ای و ملاحظه سوم، افزایش ایمنی و تاب‌آوری اماکن ورزشی در برابر بحران‌های آینده است. بی‌توجهی به هر یک از این سه ملاحظه، کارآمدی بازسازی را کاهش می‌دهد.

■ پیشنهاد راهکار تقنینی، نظارتی یا سیاستی

الف) تدوین چارچوب ملی اولویت‌بندی بازسازی اماکن ورزشی

وزارت ورزش و جوانان در چارچوب وظایف قانونی خود در ساماندهی، توسعه و پشتیبانی از زیرساخت‌های ورزشی، مکلف شود چارچوب اولویت‌بندی بازسازی اماکن آسیب‌دیده را تدوین کند. این چارچوب باید علاوه بر میزان خسارت ریالی، شاخص‌هایی مانند حجم خدمت از دست رفته، تعداد استفاده‌کنندگان، سرعت بازگشت به بهره‌برداری، نقش مکان در ورزش همگانی و قهرمانی و وضعیت سرانه ورزشی منطقه را لحاظ کند.

ب) تفکیک مسیر بازسازی براساس نوع اختلال

بازسازی اماکن آسیب‌دیده در سه مسیر مجزا پیگیری شود. مسیر نخست، بازیابی خدمات ورزش همگانی در استان‌ها و مناطق دارای اختلال در دسترسی عمومی باشد. مسیر دوم، بازسازی مراکز راهبردی مؤثر بر ورزش قهرمانی و آماده‌سازی تیم‌های ملی باشد. مسیر سوم، بازسازی کامل و ایمن اماکن شاخص دارای کارکرد اجتماعی و هویتی باشد.

ج) الزام به انطباق بازسازی با آمایش سرزمینی ورزش

وزارت ورزش و جوانان مکلف شود در تعریف پروژه‌های بازسازی، سند ملی آمایش سرزمینی ورزش و داده‌های به‌روز استانی را مبنای تصمیم قرار دهد. در مناطقی که پیش از جنگ نیز با فقر زیرساختی یا کمبود سرانه روبه‌رو بوده‌اند، بازسازی نباید صرفاً تکرار ظرفیت قبلی باشد. در این مناطق، نوع کاربری، ظرفیت و تنوع خدمات باید متناسب با نیاز واقعی جمعیت و وضعیت سرانه ورزشی بازتعریف شود.

د) رعایت الزامات پدافند غیرعامل و مدیریت بحران در پروژه‌های بازسازی

تمامی طرح‌های بازسازی اماکن ورزشی بزرگ و چندمنظوره، در چارچوب قوانین و ضوابط پدافند غیرعامل، مکلف به رعایت الزامات ایمنی، مسیرهای دسترسی و خروج اضطراری، امکان بهره‌برداری دوگانه و قابلیت پشتیبانی در شرایط بحران شوند. این الزام باید از مرحله طراحی تا مرحله تحویل پروژه کنترل شود.

ه) تأمین مالی هدفمند از محل سهم قانونی ورزش

سازمان برنامه و بودجه کشور و وزارت ورزش و جوانان، در چارچوب احکام قانونی مربوط به سهم ورزش از مالیات بر ارزش افزوده، مکلف شوند تخصیص منابع بازسازی را به‌صورت هدفمند و براساس اولویت‌های مصوب انجام دهند. تخصیص این منابع باید با اولویت استان‌های آسیب‌دیده، مناطق کم‌برخوردار و اماکن دارای بیشترین حجم خدمت از دست رفته انجام شود.

و) گزارش دهی دوره‌ای به مجلس شورای اسلامی

وزارت ورزش و جوانان مکلف شود گزارش دوره‌ای روند بازسازی اماکن ورزشی آسیب‌دیده را به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی ارائه کند. این گزارش باید علاوه بر پیشرفت فیزیکی و میزان اعتبار هزینه شده، شاخص‌هایی مانند تعداد اماکن بازگشته به بهره‌برداری، میزان خدمت احیا شده، اثر پروژه بر سرانه ورزشی منطقه و زمان بازگشت خدمت را شامل شود.

ز) بازسازی کامل همراه با یادمان‌سازی محدود در اماکن شاخص

در اماکن ورزشی شاخص که واجد کارکرد ملی، اجتماعی یا هویتی هستند، بازسازی باید کامل، ایمن و بهره‌بردارانه انجام شود. در عین حال،

امکان حفظ محدود و کنترل شده بخشی از آثار تخریب، پس از تأیید فنی و ایمنی، در قالب یادمان مقاومت و حافظه جمعی جامعه ورزشی پیش‌بینی شود.

۱. مقدمه

در پی جنگ رمضان و حمله‌های رژیم صهیونیستی و آمریکا، بخشی از زیرساخت‌های ورزشی کشور در تعدادی از استان‌ها دچار آسیب شده است. براساس گزارش معاونت حقوقی، مجلس و امور استان‌های وزارت ورزش و جوانان، ۲۸۷ مکان یا بخش ورزشی در هجده استان خسارت دیده‌اند [۱].

اهمیت این مسئله فقط به تخریب فیزیکی اماکن ورزشی محدود نیست. اماکن ورزشی بخشی از شبکه ارائه خدمات عمومی، سلامت اجتماعی و مشارکت ملی هستند. از این رو، آسیب به این اماکن می‌تواند دسترسی روزمره شهروندان به ورزش، استمرار برنامه‌های ورزش همگانی، فعالیت باشگاه‌ها، زنجیره استعدادیابی و آماده‌سازی ورزشکاران قهرمانی را تحت تأثیر قرار دهد.

با توجه به محدودیت منابع و تفاوت میان نوع، شدت و کارکرد اماکن آسیب‌دیده، بازسازی زیرساخت‌های ورزشی نمی‌تواند صرفاً بر پایه میزان ریالی خسارت یا تعداد اماکن تخریب شده سامان یابد. مسئله اصلی، تعیین منطق اولویت‌بندی بازسازی بر پایه میزان اختلال در خدمت ورزشی، جایگاه هر مکان در شبکه ورزش منطقه‌ای و ملی، وضعیت سرانه ورزشی و امکان بازگشت سریع به بهره‌برداری است. بر این اساس، گزارش حاضر ابتدا الگوی کلی خسارت‌ها را بررسی کرده و سپس ملاحظات اصلی بازسازی خدمت‌محور زیرساخت‌های ورزشی کشور را تبیین می‌کند.

۲. تصویر اولیه از خسارت‌های وارده به زیرساخت‌های ورزشی کشور

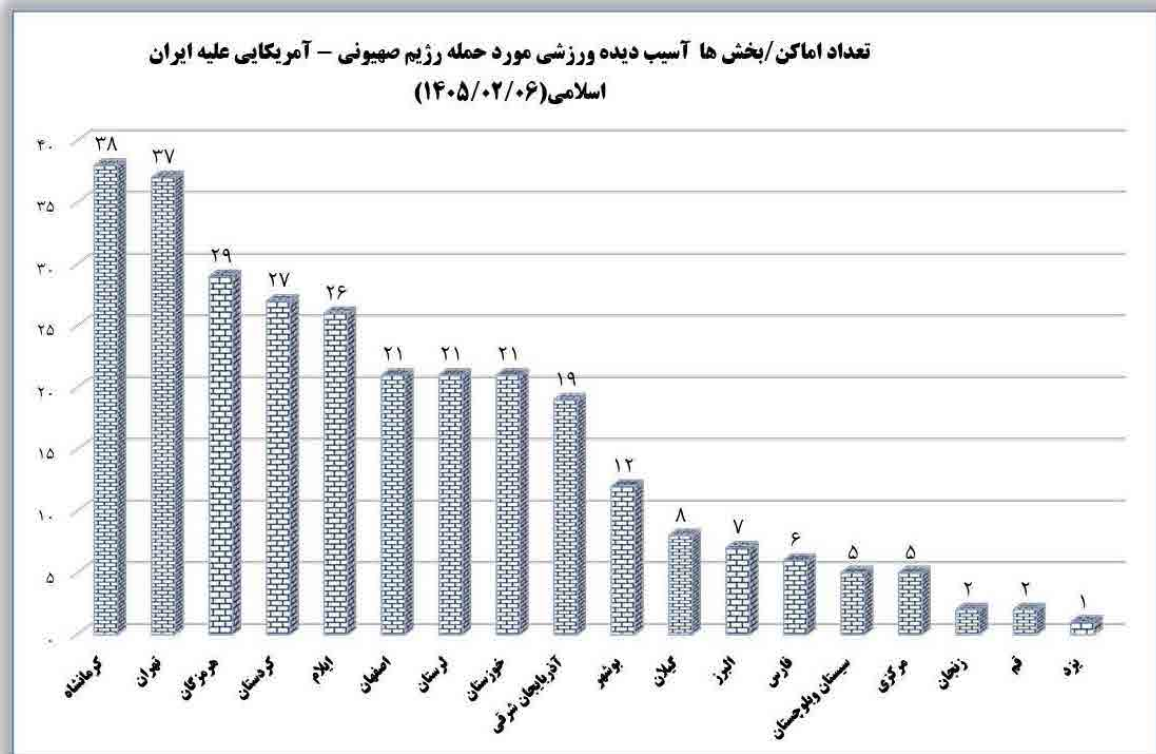
براساس آخرین اطلاعات منتشر شده از سوی وزارت ورزش و جوانان، داده‌های این بخش با استناد به گزارش معاونت حقوقی، مجلس و امور استان‌های این وزارتخانه تا تاریخ ۶ اردیبهشت ۱۴۰۵ تدوین شده است [۱]. مطابق این گزارش، ۲۸۷ مکان یا بخش ورزشی در ۱۸ استان کشور دچار آسیب شده و اعتبار مورد نیاز برای بازسازی و احیای آنها بالغ بر ۱۰۱,۳۷۷,۰۱۰ میلیون ریال برآورد شده است. در این بخش، خسارت‌ها از سه زاویه بررسی می‌شوند. نخست، الگوی جغرافیایی خسارت‌ها بررسی می‌شود. دوم، برآورد مالی و تمرکز اعتبارات بازسازی توضیح داده می‌شود. سوم، نوع اماکن آسیب‌دیده و سطح اختلال در خدمات ورزشی تحلیل می‌شود. هدف این بخش، صرفاً بیان حجم خسارت نیست، بلکه فراهم کردن تصویری روشن از داده‌ها برای ورود به بحث اولویت‌بندی بازسازی است.

۲-۱. الگوی پراکندگی خسارت در زیرساخت‌های ورزشی کشور

براساس داده‌های وزارت ورزش و جوانان، اماکن یا بخش‌های ورزشی آسیب‌دیده در ۱۸ استان کشور شناسایی شده‌اند [۱]. بیشترین تعداد اماکن آسیب‌دیده مربوط به استان‌های کرمانشاه با ۳۸ مکان، تهران ۳۷ مکان، هرمزگان ۲۹ مکان، کردستان ۲۷ و ایلام با ۲۶ مکان است. پس از این استان‌ها، اصفهان، خوزستان و لرستان هر کدام با ۲۱ مکان آسیب‌دیده قرار دارند.

[illegible]

شکل ۲. نمودار تعداد اماکن یا بخش‌های ورزشی آسیب‌دیده به تفکیک استان‌ها [۱]

توزیع استانی خسارت‌ها نشان می‌دهد که پنج استان غربی کردستان، کرمانشاه، ایلام، خوزستان و لرستان در مجموع ۱۳۳ مکان آسیب‌دیده دارند. این عدد برابر با حدود ۴۶ درصد کل اماکن ورزشی آسیب‌دیده کشور است؛ بنابراین، در این گروه از استان‌ها، مسئله اصلی بیشتر به گستره آسیب در شبکه محلی و منطقه‌ای خدمات ورزشی مربوط می‌شود. در مقابل، تهران با ۳۷ مکان آسیب‌دیده، از نظر تعداد در رتبه دوم قرار دارد، اما ماهیت بخشی از خسارت‌های آن به علت وجود مراکز ملی و راهبردی، با استان‌های مرزی تفاوت دارد.

۲-۲. برآورد خسارت‌های مالی وارده به اماکن ورزشی

براساس جدول تجمیعی وزارت ورزش و جوانان، اعتبار مورد نیاز برای بازسازی اماکن و بخش‌های ورزشی آسیب‌دیده ۱۰۱,۳۷۷,۰۱۰ میلیون ریال برآورد شده است [۱]. از این مبلغ، ۸۹,۴۹۶,۰۱۰ میلیون ریال مربوط به خسارت ابنیه و ۱۱,۶۶۱,۰۰۰ میلیون ریال مربوط به خسارت تجهیزات ثبت شده است. این تفکیک نشان می‌دهد که بخش اصلی اعتبار بازسازی، به ترمیم و بازسازی فیزیکی اماکن اختصاص دارد؛ اما خسارت تجهیزات نیز در برخی استان‌ها و مجموعه‌ها قابل توجه است.

جدول ۱. پراکنش استانی اماکن آسیب‌دیده و اعتبار برآوردی بازسازی [۱]

استان	تعداد اماکن آسیب‌دیده	سهم از کل اماکن آسیب‌دیده (درصد)	اعتبار برآوردی بازسازی (میلیون ریال)	سهم از کل اعتبار بازسازی (درصد)
کرمانشاه	۳۸	۱۳.۲۴	۴۸۵,۰۰۰	۰.۴۸
تهران	۳۷	۱۲.۸۹	۸۷,۴۰۷,۹۶۰	۸۶.۲۲
هرمزگان	۲۹	۱۰.۱۰	۱,۳۷۳,۸۰۰	۱.۳۶
کردستان	۲۷	۹.۴۱	۱,۷۵۷,۰۵۰	۱.۷۳
ایلام	۲۶	۹.۰۶	۱,۰۴۸,۰۰۰	۱.۰۳
اصفهان	۲۱	۷.۳۲	۱,۹۴۵,۰۰۰	۱.۹۲
خوزستان	۲۱	۷.۳۲	۲۶۶,۵۰۰	۰.۲۶
لرستان	۲۱	۷.۳۲	۴,۰۰۰,۰۰۰	۳.۹۵
آذربایجان شرقی	۱۹	۶.۶۲	۹۷۶,۰۰۰	۰.۹۶
بوشهر	۱۲	۴.۱۸	۲۱۰,۰۰۰	۰.۲۱
گیلان	۸	۲.۷۹	۸,۷۰۰	۰.۰۱
البرز	۷	۲.۴۴	۱۵۴,۰۰۰	۰.۱۵
فارس	۶	۲.۰۹	۲۶۷,۰۰۰	۰.۲۶
سیستان و بلوچستان	۵	۱.۷۴	۱,۲۴۰,۰۰۰	۱.۲۲
مرکزی	۵	۱.۷۴	۱۶۳,۰۰۰	۰.۱۶
زنجان	۲	۰.۷۰	۱۵,۰۰۰	۰.۰۱
قم	۲	۰.۷۰	۱۰,۰۰۰	۰.۰۱
یزد	۱	۰.۳۵	۵۰,۰۰۰	۰.۰۵
جمع کل	۲۸۷	۱۰۰	۱۰۱,۳۷۷,۰۱۰	۱۰۰

مقایسه تعداد اماکن آسیب‌دیده و اعتبار بازسازی نشان می‌دهد که این دو شاخص تصویر یکسانی از خسارت ارائه نمی‌کنند. برای نمونه، کرمانشاه با ۳۸ مکان، بیشترین تعداد اماکن آسیب‌دیده را دارد، اما سهم آن از اعتبار بازسازی کمتر از نیم درصد است. در مقابل، تهران با ۳۷ مکان آسیب‌دیده، بیش از ۸۶ درصد اعتبار برآوردی بازسازی را دربر می‌گیرد. این تفاوت نشان می‌دهد که برای تحلیل بازسازی، تعداد اماکن آسیب‌دیده به تنهایی کافی نیست و ارزش فیزیکی سازه، نوع کارکرد و سطح اختلال هر مکان نیز اهمیت دارد.

۲-۳. نوع اماکن آسیب‌دیده و آثار آن بر ارائه خدمات

بررسی اماکن ورزشی آسیب‌دیده از جنگ رمضان نشان می‌دهد که آسیب‌ها از نظر نوع مکان و شدت تخریب یکسان نیستند. در برخی موارد، آسیب‌ها به شکستن شیشه‌ها، سقف، دیوار، درب، تأسیسات مکانیکی و برقی محدود شده است. در برخی موارد دیگر، تخریب کامل یا آسیب جدی به سالن‌ها، استخرها، ساختمان‌های اداری، خوابگاه‌ها، زمین‌های چمن، مجموعه‌های ورزشی و تجهیزات ثبت شده است [۱].

برای تحلیل اثر خسارت بر ارائه خدمات، اماکن آسیب‌دیده را می‌توان در پنج گروه اصلی دسته‌بندی کرد.

جدول ۲. طبقه‌بندی نوع اماکن ورزشی آسیب‌دیده [۱]

نوع مکان آسیب‌دیده	تعداد	سهم از کل
سالن چندمنظوره و سالن‌های ورزشی	۱۳۲	۴۵.۹۹ درصد
اماکن اداری و پشتیبانی	۸۹	۳۱.۰۱ درصد
مجموعه‌های ورزشی	۳۸	۱۳.۲۴ درصد
استخر	۲۰	۶.۹۷ درصد
زمین روباز	۸	۲.۷۹ درصد
جمع کل	۲۸۷	۱۰۰ درصد

براساس این طبقه‌بندی، سالن‌های چندمنظوره و ورزشی بیشترین فراوانی آسیب را دارند. این گروه از اماکن، معمولاً محل اصلی ارائه خدمات ورزش همگانی، تمرین باشگاه‌ها، فعالیت‌های محلی و برگزاری مسابقات سطح شهرستانی و استانی هستند. از این رو، آسیب به این اماکن بیشتر با اختلال در دسترسی عمومی و فعالیت روزمره ورزش ارتباط دارد.

گروه دوم، اماکن اداری و پشتیبانی است. آسیب به ساختمان‌های اداری، دفاتر هیئت‌های ورزشی، سرایداری‌ها و بخش‌های پشتیبانی، مستقیماً به معنای توقف فعالیت ورزشی نیست، اما می‌تواند ظرفیت مدیریتی و هماهنگی ورزش در استان‌ها و شهرستان‌ها را کاهش دهد. در نتیجه، این نوع خسارت بیشتر بر مدیریت، پشتیبانی و تداوم خدمات اثر می‌گذارد.

گروه سوم، مجموعه‌های ورزشی، استخرها و زمین‌های روباز هستند. اثر این گروه بسته به جایگاه مکان متفاوت است. برخی از آنها کارکرد محلی و همگانی دارند و برخی دیگر در مسیر آماده‌سازی ورزشکاران، تمرین تیم‌ها و میزبانی رویدادهای تخصصی قرار می‌گیرند؛ بنابراین، اثر خسارت در این گروه فقط با نوع سازه مشخص نمی‌شود بلکه به جایگاه هر مکان در شبکه ورزش منطقه‌ای یا ملی نیز وابسته است.

در مجموع، داده‌های این بخش نشان می‌دهد که خسارت‌های وارد شده به زیرساخت‌های ورزشی، فقط با تعداد اماکن یا میزان ریالی خسارت قابل تحلیل نیست. نوع مکان، سطح خدمت مختل شده، نقش آن در ورزش همگانی یا قهرمانی و موقعیت استان، برای فهم دقیق پیامد خسارت اهمیت دارد. این جمع‌بندی، مبنای ورود به بخش بعدی گزارش درباره ملاحظات بازسازی زیرساخت‌های ورزشی است.

۳. ملاحظات بازسازی زیرساخت‌های ورزشی

بررسی داده‌های اولیه خسارت نشان می‌دهد که اماکن آسیب‌دیده از نظر تعداد، ارزش مالی، نوع کاربری و سطح اثرگذاری بر شبکه ورزش کشور، وضعیت یکسانی ندارند. این تفاوت، بازسازی را به مسئله‌ای مهم در توزیع منابع، بازگشت خدمات ورزشی و کاهش نابرابری‌های زیرساختی تبدیل می‌کند. شرایط پس از وقوع خسارت، به علت خروج بخشی از اماکن ورزشی در سطوح محلی، استانی و ملی از چرخه بهره‌برداری، وضعیت جدیدی را در نظام ورزش کشور ایجاد کرده است. در این وضعیت، نحوه اولویت‌بندی و اجرای برنامه‌های بازسازی می‌تواند بر دسترسی شهروندان به خدمات ورزشی، تداوم فعالیت‌های ورزش قهرمانی، توزیع متوازن سرانه‌های ورزشی و میزان تاب‌آوری زیرساخت‌های ورزشی اثرگذار باشد. بر این اساس، بازسازی زیرساخت‌های آسیب‌دیده مستلزم توجه به مجموعه‌ای از ملاحظات سیاستی، فنی و اجرایی است که در ادامه تشریح می‌شود.

۳-۱. اولویت‌دهی به حجم خدمت از دست رفته به جای حجم خسارت فیزیکی

تمرکز بخش عمده برآورد مالی خسارت در تهران، در کنار گستردگی تعداد اماکن آسیب‌دیده در برخی استان‌ها، نشان می‌دهد که اتکای صرف به ارزش ریالی خسارت برای تصمیم‌گیری کافی نیست. اگر مبنای بازسازی فقط میزان خسارت مالی باشد، منابع به سمت پروژه‌هایی هدایت می‌شود که هزینه بازسازی بیشتری دارند. در این حالت، ممکن است اماکنی که خسارت مالی کمتری دیده‌اند، اما خدمت روزمره بیشتری به مردم ارائه کرده‌اند، در اولویت پایین‌تری قرار گیرند.

از این رو، پیش از توزیع منابع، باید میزان خدمت از دست رفته هر مکان مشخص شود. حجم خدمت از دست رفته، یعنی میزان اختلالی که خروج یک مکان از چرخه بهره‌برداری برای مردم و نظام ورزش ایجاد کرده است. این شاخص می‌تواند بر پایه تعداد استفاده‌کنندگان، ساعت‌های بهره‌برداری، نوع خدمت، گروه‌های هدف، نقش مکان در ورزش همگانی، نقش آن در ورزش قهرمانی و وضعیت سرانه ورزشی منطقه سنجیده شود.

بر این اساس، بازسازی مؤثر فقط به معنای ترمیم دارایی‌های ثابت نیست. معیار اصلی، بازگشت جریان خدمت ورزشی در کوتاه‌ترین زمان ممکن است. این رویکرد مانع از آن می‌شود که تصمیم‌گیری فقط بر پایه هزینه بازسازی انجام شود و کمک می‌کند میان خسارت کالبدی، هزینه بازسازی و اثر واقعی توقف خدمات ورزشی تفکیک شود.

۳-۱-۱. احیای خدمات ورزش همگانی در مناطق دارای اختلال دسترسی

بخشی از اماکن آسیب‌دیده در استان‌های مرزی و مناطق کمتر برخوردار، فضاهای خرد و متوسطی هستند که در دسترسی روزمره مردم به ورزش نقش دارند. در این مناطق، خروج سالن‌های چندمنظوره، فضاهای محلی و اماکن پرمراجعه از چرخه بهره‌برداری، به معنای توقف بخشی از خدمات ورزش همگانی است؛ بنابراین، تحلیل بازسازی این اماکن باید ذیل شاخص حجم خدمت از دست رفته انجام شود.

در این سطح، اهمیت یک مکان فقط با هزینه تعمیر آن سنجیده نمی‌شود. اگر یک فضای محلی با هزینه کمتر بتواند تعداد بیشتری از شهروندان را دوباره به خدمات ورزشی متصل کند، از نظر کارکردی اهمیت بالایی دارد. این ملاحظه به‌ویژه درباره اماکنی مهم است که بازگشت مرحله‌ای و ایمن آنها به بهره‌برداری، می‌تواند فاصله میان جامعه و شبکه خدمات ورزشی را کاهش دهد.

۳-۱-۲. رفع گسست در زنجیره پرورش و رشد استعدادها

بخش دیگری از خدمت از دست‌رفته، به زنجیره شناسایی، تمرین و آماده‌سازی ورزشکاران مربوط است. آسیب به مراکز تخصصی استان‌ها، کمپ‌های ملی و اماکن تمرینی راهبردی، می‌تواند مسیر رشد استعدادهای ورزشی را با وقفه روبه‌رو کند. این اختلال فقط

به توقف فعالیت یک مکان محدود نیست، بلکه می‌تواند بر استمرار تمرین، حضور در رقابت‌ها، آماده‌سازی تیم‌ها و حفظ سرمایه انسانی ورزش اثر بگذارد.

از این رو، در سنجش حجم خدمت از دست رفته باید جایگاه هر مکان در زنجیره ورزش قهرمانی نیز لحاظ شود. اماکنی که توقف فعالیت آنها مستقیماً بر آماده‌سازی ورزشکاران نخبه، تیم‌های ملی یا مسیر رشد استعدادها اثر دارد، باید از نظر کارکردی جداگانه تحلیل شوند. این نگاه کمک می‌کند که به بازسازی مراکز تخصصی به عنوان بخشی از حفظ ظرفیت رقابتی ورزش کشور توجه شود.

۳-۲. ضرورت به‌روزرسانی و تطبیق بازسازی با آمایش سرزمینی ورزش

بازسازی اماکن ورزشی نباید به تکرار خودکار وضعیت پیش از جنگ منجر شود. برخی مناطق پیش از آسیب‌دیدگی نیز با کمبود سرانه ورزشی، ضعف تنوع کاربری یا بهره‌وری پایین برخی فضاها روبه‌رو بوده‌اند. در چنین مواردی، بازگرداندن همان ظرفیت و همان کاربری گذشته، ممکن است نابرابری‌های قبلی را بازتولید کند.

سند ملی آمایش سرزمینی ورزش می‌تواند مبنای سنجش ظرفیت‌ها، نیازها و اولویت‌های منطقه‌ای قرار گیرد. بر این اساس، بازسازی باید با وضعیت جمعیتی، سرانه ورزشی، استعدادهای ورزشی منطقه، نوع تقاضای محلی و نقش هر مکان در شبکه خدمات ورزشی هماهنگ شود. این تطبیق باعث می‌شود که بازسازی فقط جبران خسارت نباشد و به بهبود کارایی و توازن شبکه زیرساختی ورزش کمک کند.

۳-۳. توجه به ایمنی، تاب‌آوری و کارکرد دوگانه اماکن ورزشی

آسیب به زیرساخت‌های ورزشی نشان داد که اماکن ورزشی بزرگ و چندمنظوره، علاوه بر کارکرد عادی، در شرایط بحران نیز می‌توانند اهمیت عمومی داشته باشند. این اماکن در صورت طراحی مناسب، می‌توانند در شرایط اضطراری برای اسکان موقت، امداد رسانی، پشتیبانی و ارائه خدمات اجتماعی به کار گرفته شوند. بنابراین، بازسازی آنها باید با توجه به ایمنی، دسترسی امن، خروج اضطراری، دوام سازه‌ای و امکان استفاده دوگانه بررسی شود.

این ملاحظه به‌ویژه درباره اماکن پرمراجعه، سالن‌های بزرگ و مجموعه‌های چندمنظوره اهمیت دارد. در این موارد، بازسازی نباید فقط به بازگشت ظاهری بنا محدود شود. بنا باید به‌گونه‌ای احیا شود که در شرایط عادی، کارکرد ورزشی خود را حفظ کند و در شرایط بحران نیز ظرفیت پشتیبانی اجتماعی داشته باشد.

۳-۴. اهمیت بازسازی اماکن دارای کارکرد هویتی و اجتماعی

برخی اماکن ورزشی به‌علت سابقه میزبانی رویدادها، جایگاه ملی یا استانی، پیوند با خاطره جمعی، نقش در هویت محلی و اثرگذاری بر افکار عمومی، کارکردی فراتر از ارائه خدمت ورزشی دارند. منظور از اماکن دارای کارکرد هویتی و اجتماعی، مجموعه‌هایی هستند که تخریب یا تعطیلی آنها فقط توقف فعالیت ورزشی نیست، بلکه بر احساس عمومی، حافظه ورزشی و تصویر بازگشت به شرایط عادی نیز اثر می‌گذارد.

۳-۴-۱. بازسازی نمادین و حفظ حافظه جمعی

در برخی اماکن شاخص، می‌توان در کنار بازسازی کامل، بخشی محدود، ایمن و کنترل شده از آثار تخریب را پس از تأیید فنی و با طراحی معماری مناسب در فضای جدید حفظ کرد. مقصود از بازسازی نمادین، باقی گذاشتن خرابی یا جایگزین کردن آن با بازسازی نیست، بلکه استفاده از بخشی از آثار آسیب‌دیدگی به‌عنوان یادمان و روایت‌گر یک دوره تاریخی است.

این اقدام می‌تواند مکان ورزشی را به حامل حافظه جمعی تبدیل کند. در چنین الگویی، بخش حفظ شده از آثار تخریب، نه مانع

بهره‌برداری است و نه جایگزین بازسازی. این بخش، در قالب یادمان، روایت معماری یا نشان مقاومت، تجربه عبور جامعه ورزشی از بحران را ثبت می‌کند. به این ترتیب، مکان ورزشی پس از بازسازی، هم کارکرد عادی خود را بازمی‌یابد و هم به نمادی از مقاومت، بازگشت و همبستگی اجتماعی تبدیل می‌شود.

ملاحظات بازسازی نشان می‌دهد که تعداد اماکن آسیب‌دیده و میزان ریالی خسارت، برای شناخت اولیه مسئله لازم است، اما برای تصمیم‌گیری کافی نیست. بازسازی باید بر پایه حجم خدمت از دست رفته، جایگاه مکان در شبکه ورزش همگانی و قهرمانی، وضعیت سرانه ورزشی، امکان بازگشت سریع به بهره‌برداری، انطباق با آمایش سرزمینی، تاب‌آوری و کارکرد اجتماعی برخی اماکن تحلیل شود. این ملاحظات، مبنای تدوین راهکارهای اجرایی، نظارتی و سیاستی در بخش بعدی گزارش است.

۴. نتیجه‌گیری و پیشنهادهای اجرایی

بررسی خسارت‌های وارد شده به زیرساخت‌های ورزشی کشور نشان می‌دهد که بازسازی این اماکن نباید تنها براساس میزان خسارت فیزیکی یا ارزش ریالی تخریب انجام شود. داده‌های موجود، تصویری اولیه از تفاوت استان‌ها، نوع اماکن آسیب‌دیده و سطح اثرگذاری آنها بر شبکه ورزش کشور ارائه می‌کند. این تفاوت‌ها نشان می‌دهد که بازسازی باید بر پایه ترکیبی از شاخص‌های مالی، کارکردی، اجتماعی و منطقه‌ای سامان یابد.

در این چارچوب، مسئله اصلی بازسازی، بازگرداندن اماکن به وضعیت پیش از جنگ نیست، بلکه احیای خدمت ورزشی، کاهش اختلال در دسترسی عمومی، حفظ زنجیره ورزش قهرمانی، رعایت عدالت سرانه‌ای و افزایش تاب‌آوری زیرساخت‌ها در برابر بحران‌های آینده است. از این رو، بازسازی باید از منطق «ترمیم ابنیه» به منطق «احیای خدمات» تغییر کند. در این رویکرد، مکان‌هایی اهمیت بیشتری می‌یابند که بازگشت آنها به چرخه بهره‌برداری، خدمت بیشتری را در زمان کوتاه‌تر به جامعه و نظام ورزش باز می‌گرداند.

■ تدوین نقشه راه بازسازی اماکن

تدوین نقشه راه بازسازی اماکن ورزشی بر دو محور «رفع اختلال در شبکه خدمات ورزش همگانی» در سطح منطقه‌ای -مخصوصاً استان‌های مرزی- و «رفع اختلال در خدمات ورزش قهرمانی در سطح ملی» -مخصوصاً در شهر تهران- موجب نظام‌مندسازی اقدام‌های مرتبط با بازسازی اماکن می‌شود و تلاش‌ها و منابع را به صورتی هدفمند به خدمت می‌گیرد. اولویت‌بندی در این مسیر بر شاخص «سرعت احیای کارکرد از دست رفته» به شرح زیر استوار است.

● بازطراحی نظام تخصیص منابع (تغییر معیار ریال به خدمت)

در الگوی سنتی بازسازی، بودجه براساس «میزان خسارت فیزیکی» تخصیص می‌یابد که لزوماً با نیاز واقعی جامعه ورزشی همسو نیست. پیشنهاد می‌شود وزارت ورزش و سازمان برنامه و بودجه، شاخص «حجم خدمت از دست رفته» را جایگزین برآورد خسارت فیزیکی کنند. این تغییر رویکرد بر محورهای زیر استوار است:

■ **تغییر واحد سنجش از مترمربع به نفر-ساعت:** تخصیص اعتبار به جای تمرکز بر بازسازی صرف ابنیه، بر مبنای توانایی آن مکان در ارائه خدمت به تعداد ذی‌نفعان در طول روز انجام می‌شود. با این نگرش، بازسازی فضایی که جمعیت بیشتری را تحت پوشش قرار می‌دهد، بر بناهای پرهزینه اما کم‌مخاطب اولویت می‌یابد.

■ **تخصیص منابع بر پایه بازیابی کارکرد:** منابع مالی به گونه‌ای هدایت می‌شوند که هدف نهایی، احیای جریان خدمات ورزشی باشد. بنابراین، اگر تغییر کاربری یک فضای آسیب‌دیده یا جایگزینی آن با یک سازه سبک و ارزان‌قیمت «حجم خدمت» بیشتری

تولید کند، بودجه به سمت گزینه پربازده سوق داده می‌شود.

■ **کاهش هزینه‌کرد در پروژه‌های فاقد توجیه اجتماعی:** در این مدل، از صرف اعتبارات کلان برای اماکنی که پیش از بحران نیز نرخ بهره‌وری پایینی داشته‌اند اجتناب می‌شود. بودجه بازسازی به جای «احیای وضع موجود»، صرف ایجاد «کارآمدترین وضعیت ممکن» برای جبران خلأهای خدماتی ناشی از تخریب می‌شود.

■ **اتصال نظام بودجه‌ریزی به شاخص‌های بهره‌وری:** تخصیص نهایی اعتبارات منوط به ارائه پیوست بهره‌وری است. به این معنا که دستگاه اجرایی باید اثبات کند اعتبارات درخواستی، بیشترین میزان بازگشت خدمات ورزشی به جامعه هدف را در کوتاه‌ترین زمان ممکن تضمین می‌کند.

■ انطباق بازسازی فیزیکی با الزامات پدافند غیرعامل و مدیریت بحران

تمامی پروژه‌های بازسازی با زیربنای بیش از ۱۰۰۰ مترمربع ملزم به رعایت استانداردهای پدافند غیرعامل هستند، الزاماتی مانند دسترسی سریع به پناهگاه، مسیرهای ورود و خروج امن و سریع و بازسازی با الگوی امکان فراهم‌سازی کاربری دوگانه در شرایط بحران. در این راستا، طراحی‌ها باید به گونه‌ای اصلاح شود که این اماکن در مواقع اضطراری، بدون آسیب به کارکرد اصلی، قابلیت تبدیل سریع به مراکز خدمات‌رسانی غیرورزشی (مانند اسکان، مرکز پشتیبانی، امدادی یا درمانگاه اضطراری) را داشته باشند. این اقدام، بهره‌وری هزینه‌های عمومی را در بلندمدت تضمین می‌کند.

■ اصلاح نظام توزیع زیرساخت بر پایه داده‌های به‌روز آمایش سرزمینی

با توجه به تغییر در نقشه دارایی‌های ورزشی کشور و تغییر نیازها و علایق ورزشی در جامعه، بازسازی نباید تکرار وضعیت و کاربری سابق باشد. پیشنهاد می‌شود در مناطقی که پیش از جنگ نیز دچار فقر زیرساختی بوده‌اند، بازسازی با رویکرد «تنوع خدمات» انجام شود. به این معنا که اگر یک سالن تخریب شده در منطقه‌ای با سرانه پایین قرار دارد، پروژه جدید با ظرفیت و کاربری‌های متنوع‌تر تعریف شده تا از فرصت ایجاد شده برای اصلاح نابرابری‌های تاریخی در توزیع امکانات ورزشی استفاده شود.

■ بازسازی نمادین با حفظ آثار محدود تخریب در راستای ایجاد نمادهای مقاومت

در بازسازی اماکن ورزشی شاخص، پیشنهاد می‌شود بخشی از آثار تخریب (مانند قطعه‌ای از یک دیواره یا ستون آسیب‌دیده) با طراحی معماری خاص حفظ و به‌عنوان «نشان مقاومت ملی» در سازه‌های جدید بنا ادغام شود. این اقدام، فضا را از یک محیط صرفاً ورزشی به یک «سازه هویتی» تبدیل می‌کند که روایتگر ایستادگی جامعه ورزشی در برابر بحران است. ایجاد این پیوند میان ورزش و حافظه تاریخی، ارزش معنوی زیرساخت‌ها را ارتقا داده و اماکن ورزشی را به نمادهای زنده مقاومت ملی تبدیل می‌کند.

■ گزارش‌دهی دوره‌ای و نظارت مجلس

وزارت ورزش و جوانان مکلف شود گزارش دوره‌ای روند بازسازی اماکن ورزشی آسیب‌دیده را به کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی ارائه دهد. این گزارش نباید فقط محدود به درصد پیشرفت فیزیکی و میزان اعتبار هزینه شده باشد.

در گزارش‌های دوره‌ای، شاخص‌های زیر باید ارائه شود:

- ۱- تعداد اماکن بازگشته به بهره‌برداری؛
- ۲- میزان خدمت ورزشی احیا شده؛
- ۳- زمان بازگشت هر مکان به چرخه بهره‌برداری؛
- ۴- اثر هر پروژه بر سرانه ورزشی منطقه؛
- ۵- وضعیت تأمین اعتبار و میزان تخصیص واقعی؛
- ۶- میزان انطباق پروژه با آمایش سرزمینی ورزش؛
- ۷- میزان رعایت الزامات پدافند غیرعامل و مدیریت بحران.

کمیسیون فرهنگی مجلس می‌تواند براساس این گزارش‌ها، روند اجرای بازسازی را در قالب ابزارهای نظارتی پیگیری کند.

■ تأکید بر تخصیص ۱۰۰ درصدی اعتبارات مالیات بر ارزش افزوده به وزارت ورزش و جوانان و در نظر گرفتن بخشی از آن برای بازسازی اماکن ورزشی

در راستای تأمین اعتبارات مورد نیاز برای بازسازی اماکن ورزشی، با توجه به اینکه سهم ورزش از مالیات بر ارزش افزوده در قانون برنامه هفتم تثبیت شده و به طور متوسط در سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴، معادل ۵۳ درصد از بودجه وزارت ورزش را تشکیل می‌دهد [۲]، می‌توان بخشی از این منابع را با اولویت بازسازی اماکن آسیب‌دیده به ویژه در استان‌های مرزی تخصیص داد. در این راستا، تخصیص صد درصدی اعتبارات مالیات بر ارزش افزوده به وزارت ورزش و جوانان موجب تأمین بخشی از اعتبارات مورد نیاز برای بازسازی اماکن ورزشی می‌شود.

منابع و مأخذ

- [۱]. وزارت ورزش و جوانان (۱۴۰۵). گزارش تحلیلی جامع از آمار شهدای ورزشکار، خسارت‌های وارده بر اماکن و بخش‌های ورزشی و برآورد تخصصی اعتبارات مورد نیاز بازسازی در جنگ آمریکایی، صهیونی علیه جمهوری اسلامی ایران.
- [۲]. رنجبر، صادق (۱۴۰۵). بررسی اعتبارات سهم ورزش از مالیات بر ارزش افزوده طی سال‌های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۴ (وزارت ورزش و جوانان). گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

عنوان: الگوی بازسازی زیرساخت‌های ورزشی آسیب‌دیده در جنگ رمضان

DOI: [10.22034/mrc.report.21678](https://doi.org/10.22034/mrc.report.21678)

Permanent Link:

Publisher : Islamic Parliament Research Center of Iran

گزیده سیاستی

برای اثربخشی فرایند بازسازی اماکن ورزشی آسیب دیده، لحاظ اولویت‌هایی مانند «حجم خدمت از دست رفته»، «احیای چرخه خدمات عمومی و ورزش همگانی در استان‌های مرزی» و... ضروری است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، رویروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir